

PROPRIETAR:

SOC. AN. „UNIVERSUL” BUCUREȘTI, BREZOIANU 25
DIRECTOR ȘI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub Nr. 163 Trib. Ilfov.

ABONAMENTE: Lei 220 pe 1 an
„ 120 pe 6 luni

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVII • Nr. 20
SAMBATA 2 IULIE 1938

TELEFON: 3.30.10

Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

PICTORUL GRIGORESCU

Expoziția care acum își închide porțile, a operelor maestrului din Câmpina, a ridicat val furtunos de discuții în jurul valorii picturale a tablourilor expuse.

Istoria care face exces de obiectivitate, sau sentimentul care se închide în exclusivitatea sa, își desvăluie atitudinea preconcepțivă, în jurul cărora construcții dialectice crează demonstrații.

De care parte se află adevărul? Greu de răspuns! E Grigorescu un pictor național, în înțelesul adevărat al cuvântului, sau e numai un pictor mare, care a tratat subiecte naționale? Deslegarea nu vine ușor. S'au obișnuit atâta să vadă în Grigorescu pe maestrul artei românești, încât cu greu, dacă nu cu neputință, este a demonstra contrariul.

Pictorul acesta e o mândrie a României, și pentru această mândrie mulți luptă, orbiți de strălucirea ei, fără a vedea realitatea. Se avântă în afirmații greu de susținut, cu atât mai laudabile cu cât sunt isvorite dintr'un simțământ curat și nobil, dar depărtate de adevărul estetic.

Pe de altă parte, esteși conștienți de imparțialitatea lor, caută să dărâme templul gloriei ridicat de admiratorii lui Grigorescu, ca artist național, prin mijloace de luptă necruțătoare.

Chestiunea rămâne tot pe planul discuțiilor. De nicăeri lumină nu se vede. Și totuși se afirmă că din discuție iese adevărul.

Pentru a forța acest adevăr să iasă mai curând la lumină, pentru a încerca o unificare în păreri, „Universul Literar” crede nimerit să deschidă o anchetă în jurul „problemei Grigorescu”.

Vom publica, începând cu numărul următor al revistei, o serie de articole semnate de distinși cunosători ai artei lui Grigorescu, susținând tezele contrarii: aceea care-l socotește ca un artist reprezentativ al specificului național și cealaltă, potrivit căreia, fără a fi caracteristic din acest punct de vedere, Grigorescu nu e totuși mai puțin, un mare artist de viziune personală.

Apoi, vom căuta să aflăm, din lumea artiștilor plastici, părerile cele mai felurite în jurul problemei ce ne interesează, făcându-le loc în coloanele revistei.

La sfârșit, „Universul Literar” își va spune și el părerea. Poate mai puțin competentă decât a personalităților de specialitate, rostită însă din dorința vie de-a încerca o unificare a diferitelor păreri exprimate, de a împăca chiar concepțiile disparate asupra lui Grigorescu.

Ancheta începe chiar din numărul de față. Articolul semnat de doamna Olga Greceanu aduce, prin numele autorului, garanția unei depline obiectivități estetice.

Tot astfel sperăm că vor fi și celelalte răspunsuri, pentru a ne permite să culegem roadele așteptate dela ancheta propusă.

„UNIVERSUL LITERAR.”

N. Grigorescu

La mare

POESIA LUI IOVAN DUCICI

de ANTON BALOTA

Versul contimporan iugoslav este ilustrat de o întreagă pleiadă de poeți a căror faimă a trecut de mult hotarele limbii natale. Vladimir Nazor, croatul ce cântă pământul și trecutul, sârbul Milan Racić, cântăreț al resemnării, sloveanul Oton Jupančič, care slăvește viața, sunt de mult, în Apus, nume și valori cunoscute și recunoscute.

Cele mai profunde și interesante aspecte ale acestei poezii sunt însă înfățișate de arta lui Iovan Ducici, poetul sârb ce reprezintă de câțiva timp țara și neamul său între noi. Versurile sale, — poezie pură și înfiorată, gândire adâncă și limpede, lirism discret dar profund, — se disting nu numai prin perfecțiunea formală, nu numai prin înalta valoare a încălzirii în cel mai autentic lirism, a gândirii, ci și printr'o creațiune-sinteză în spiritualitate proprie, a tot ceea ce a avut plămădit sufletul său ca valoare poetică, cu tot ce i-a adus cultura apusului.

Poezia lui Iovan Ducici nu reprezintă o simplă sublimare estetică a valorilor etnice, de o tensiune superioară: arta sa nu amintește prin nimic direct, brutal și elementar potențele spirituale ale lumii iugoslave; versurile sale nu reprezintă nici cea exaltare, în formă, spirit și valoare de circulație europeană, a vieții și spiritualității populare ori istorice, pe care o reprezintă, de pildă arta lui Vladimir Nazor.

Arta lui Iovan Ducici este cristal pur. Cristal născut din topirea sufletului nativ sub arșița celor mai rafinate și subtile influențe occidentale, încheat însă în originalitatea pe care numai

marii și autenticii artiști o pot asigura.

Fără îndoială că în traducerea poemei *Madrigal raguzan* pe care o dăm mai jos n'am putut păstra mai nimic din șlefuirea de cristal a originalului; versurile lui Virgil Carianopol credem însă că redau toată limpezimea, toată puritatea rezonanței de cristal a acestei poeme:

In astă seară, doamnă, la prinț venim la bal

Ca și odinioară tot tineri vom dansa, Cu fericirea 'n brațe vom traversa salonul

Și-mi voi lipi tristețea de amintirea ta.

Sburdalnice cadri-luri, vom învărti în jocuri;

Și muzica, asemenea va 'nvărti cântând;

Domnițele 'nbrăcate 'n mătăsuri ca argintul

Și'n haine negre domnii, ne vor dansa în gând. In timp ce noi juca-vom, cei nobili stând la sfat. Cei tineri prezicându-și destinul lângă vin

E. S. d. Iovan Ducici (Ministrul Iugoslaviei în România, membru al Academiei Regale din Belgrad)

Iar cei bătrâni vorbindu-și de Platon și de cer, Despre scolastici poate sau Sfântul Augustin,

Noi doi, tăcuți și singuri, lăsând deoparte gândul

Ne vom retrage 'n fundul salonului, la ceai,

Și vă voi scrie doamnă, în amintirea serii

Un trist sonet de toamnă, pe albul evantal.

Poezia lui Iovan Ducici, ca și arta dramaturgului Ivo Vojnovici, — pe care l-am prezentat publicului nostru în broșura ce i-am consacrat (64 pag. București 1935), — reprezintă pe scara valorilor literare iugoslave, nu numai o nouă și mare creațiune, ci și o nouă încorporare de capital. Prin ele, spiritualitatea iugoslavă crește, se îmbogățește cu tot ceea ce a putut să nască în sufletul poetului cultura și arta apuseană, căci Ducici a primit, a încorporat, a transfigurat, a sintetizat, dar nu a fost subjugat de nici un curent sau modă.

Despre arta aceasta, țâșnită din fântânile limpezi ale unui suflet născut în poezie, — izvoare cari aduceau, după cum arată și primele versuri, toate marile caractere ale artei sale: dragostea pentru perfecțiunea formei, predispoziția spre spiritual dar și căldura unui lirism delicat, — nu se poate spune că a înflorit artificial, sub influențele cari au atins-o.

Maestrul tinereților sale Voislav Ilici

și dincolo de el Pușkin, nu l-au putut și fixa în cadrele unei poezii ce sub grija formei nu reprezintă încă decât pura visare romantică a unui adevărat suflet de poet.

Iată din una din cele mai vechi poezii ale sale, *Veghea*, traducerea cătorva versuri inițiale, în aceeași versi-ficare a lui Virgil Carianopol. Gândim că aceste versuri trădează suficient acea atmosferă Ilici-Pușkin de la care poetul nostru a învățat dar la care nu a putut rămâne:

In parcul adormit pe lungi aloci, Pe unde noaptea poartă zmei, Pe unde luna și-a ascuns cercelul. Visează singur și uitat, castelul. Afară-i ceață, toamna plânge tristă. In singurata građină, pe pustii poteci

E pace peste tot. Balcoane de marmură reci Se sprijină pe umeri de centauri goi. Și noaptea lungă, un izvor de neguri Cu pași de spaimă calcă peste foi.

Nu-i nimeni parcă să deștepte taina Și somnu'n hăuri nu-și găsește haina. La o fereastră, undeva 'n castel Pe unde vântul cântă din violoncel, Prin vrăji de trandafiri și prin perdele,

Sub înfloriri de-albastre crizanteme, Pe unde însuși timpul nu mai pleacă 'n vreme,

Sub smălțul greu al lămpii și freamăt greu de mâini, Inbobocesc sălbatici înfiorări de săni.

Mai târziu, arta parnasienilor a influența profund opera lui Iovan Ducici,

dar n'a făcut decât să definitiveze, să șlefuiască un aspect propriu talentului său: grija pentru formă. Grija aceasta nu l-a putut însă robi, căci forma n'a stănjinit niciodată la el eflorescența gândirii sau încălzirea sentimentului, deși autorul nostru afirmă teoretic, ca un perfect parnasian, că: „forma poate adesea să înlocuiască ori și ce altceva în poezie...”, totuși idealul său poetic și întreaga serie a realizărilor sale, ne mărturisesc o concepție artistică mult mai largă, mai adâncă, mai spirituală.

Arta lui Iovan Ducici este o artă aristocratică, perfectă deci din punctul de vedere al expresiei, dar nu numai atât. Perfecției formale îi

(Urmare în pag. 2-a)

Ilarie Chendi

Ca și în viața publică, se ivește și în istoria literară câte un caz delicat, în jurul căruia se cere să procedăm cu îndemănare, ca să îndreptăm cât mai curând, ceea ce nu trebuia să se întâmple. Iată, l-am uitat pe Chendi! Au trecut 25 de ani dela moartea lui și l-am uitat aproape cu totul. In manualele didactice nu învățăm despre el, cărțile nu i le întâlnim ușor, studii speciale nu i s'au consacrat, o ediție completă a operei lui nu s'a gândit nimănui s'o facă? Pentru ce? N'a fost Chendi un critic inteligent, interesant, sprinten, cu o putere de analiză impresionantă, cu o viziune amplă a literaturii românești pe care o voia întărită prin folklor și prin substanța naționalismului? N'a fost un ochi ager care să vadă că modernismul început pe la 1900 va păli în curând, cum a și pălit, — și că literatura care va birui va fi cea tradiționalistă, cu forțe autohtone?

A intuit sigur aceste linii de dezvoltare a literaturii românești.

El a făcut și mai mult, ca să merite atenția trează a posterității.

A pus în circulație acea latură din opera și gândirea lui Eminescu, a cărei semnificație rămăsese ascunsă contemporanilor. Ilarie Chendi a descoperit, — spre a spune astfel — naționalismul lui Eminescu, ca și literatura populară culeasă de marele poet, și le-a împins în conștiința publică, așa cum se cuvenea. Dar, dacă aceste fapte de cultură se pot uita, sunt altele a căror îngropare în trecut, în nici un fel nu se scuză. Chendi a lăsat cărți, operele sale de critică și istorie literară. Aproape zece volume. Au mai rămas de la el puze de articole prin reviste și gazete, măturii ale grijei lui de Ardeal, de cultura și vieța românească. Operele trebuiau editate din nou, spre a fi prezente în fiecare generație, articolele se cuveneau strânse în volum, la îndemâna tuturor! Pentru că cici avem mărturia unui temperament de scriitor cum nu se ivește des, și pentru care nu se găsește ușor împrejurări propriice ca să-l producă.

„Paginile lui de subtil analist literar, — scria Octavian Goga, cu condeiul indoliat, acum 25 de ani, — finețea cu care diseca structura socială din zilele noastre, cumpătul și siguranța în accentuarea necesităților politice curente, lupta consecventă împotriva tuturor, cari au depășit limitele bunului simț, îndrăzneala și abilitatea lui de șef de guerilă, — acestea și câte altele fac din Chendi o figură literară nespus de simpatică și interesantă. De sigur vor dormi de mult, în rafturile anticarilor destule volume ferecate cu cității, cu documente și iscălituri grave, în vreme ce „fragmente” și „impresii” criticului artist vor fi cetite de toți, cari vor voi să privească în intimitatea culiselor literare din ultimul deceniu și să înțeleagă pulsul vieții românești de astăzi...” In fraza din urmă a citatului se află și partea de imputare ce ni se cuvine!

După 25 de ani dela moarte, trebuie să aducem pe Chendi în mijlocul nostru, prin stropul care a rămas în el nemuritor.

— f. —

N. Grigorescu

Autoportret. (la 1857)

N. Grigorescu

Cusând

